

Placing Children with Non-Jews

<https://www.ushmm.org/information/press/in-memoriam/cardinal-jeanmarie-lustiger-1926-2007>

The United States Holocaust Memorial Museum mourns the passing of Cardinal Jean-Marie Lustiger, archbishop emeritus of Paris. Born Aaron Lustiger in Paris to a Polish Jewish family who had settled in France before the first world war, he was sent to live with a Christian family in Orléans after the Germans occupied France in 1940. He converted to Catholicism in 1940, at the age of 13. His parents were deported and his mother was murdered in Auschwitz.

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/hidden-children-quest-for-family>

In hundreds of cases, rescuers refused to release hidden children to their families or Jewish organizations. Some demanded that the child be “redeemed” through financial remuneration. Others had grown attached to their charges and did not want to give them up. In the more difficult cases, courts had to decide to whom to award custody of the child. Some rescuers defied court decisions and hid the children for a second time.

The future of the thousands of orphaned Jewish children became a pressing matter. In the Netherlands, more than half of the 4,000 to 6,000 surviving Jewish children were declared “war foster children” (Oorlogspleegkinderen), and most were placed under a state committee's guardianship. The vast majority were returned to a surviving family member or a Jewish organization, but more than 300 were given to non-Jewish families.

Parents, relatives, or representatives of Jewish organizations who came to reclaim the children often encountered ambivalence, antagonism, and sometimes resistance. After years of concealing their true identity, Jewishness for some hidden Jewish children had come to symbolize persecution while Christianity stood for security. Some children even repeated antisemitic phrases learned from classmates and adults. Those who had been too young to remember their parents knew only their adopted family, religion, and often nationality. Many truly loved their foster families and refused to be given into the arms of a “stranger.” In a few instances, some youngsters had to be physically taken from their foster families. For a number of hidden children, the war's end did not bring an end to the traumatic experiences.

1) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: נימנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה וגילוי ערוות ושפיכות דמים. ועבודה זרה לא? והא תניא, אמר רבי ישמעאל: מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודה זרה ואל תהרג מנין שיעבוד ואל יהרג - תלמוד לומר (ויקרא ח"ח) וחי בהם - ולא שימות בהם. יכול אפילו בפרהסיא - תלמוד לומר (ויקרא כ"ב) ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי

2) רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה א

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו.

3) עבודת המלך הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה א

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה. בית ישראל לאפוקי נכרים, כ"כ המחברים בכוונת רבנו. . .

ודייק רבנו לכתוב לשון כל בית ישראל כדי לכלול גם הנשים שגם הן מצוות על קדוש השם כמבואר בסנהדרין שם גבי אסתר, וגם קטנים אף דלא שייך למימר בהו דהם מצווין אבל מ"מ בכלל דין קידוש השם איתניהו ועובדא דאשה ושבעה בניה תוכיח שהרי אחרון שבים, היניקתו, ומוכרח דגם קטנים נכנסין בגדר קדוש השם.

4) איכה רבה (וילנא) פרשה א ד"ה נ מעשה במרים

מעשה במרים בת נחתום שנשבית היא ושבעה בניה נטלן קיסר ונתנן לגיו מן שבעה קנקלין, הביא את הראשון ואמר לו השתחוה לצלם, אמר לו ח"ו איני משתחוה לצלם. . . א"ל אם יש בו כל המדות הללו באלהיכם מפני מה אינו מציל אתכם מידי כמו שהציל לחנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר, א"ל חנניה מישאל ועזריה כשרים היו ונבוכדנצר מלך הגון היה ליעשות נס על ידו, אבל אתה אינך הגון, ואנו נתחייבנו מיתה לשמים, אם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש למקום, הרבה דובים הרבה זאבים ואריות ונחשים ונמרים ועקרבים שיפגעו בנו ויהרגנו, אלא לסוף הקב"ה עתיד ליפרע ממך את דמינו, מיד גזר עליו להורגו, אמרה לו אמו בחיי ראשך קיסר תנה את בני ואחבקהו ואנשקהו, נתנהו לה והוציאה לו דדיה והניקתו חלב, אמרה לו בחיי ראשך קיסר הרגני תחלה ואחר כך הרגהו, אמר לה קיסר איני שומע לך

5) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד ב

מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון, הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו: אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא? דרש להן הגדול שבהן: (תהלים ס"ח) אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים, מבשן אשיב - מבין שיני אריה אשיב, ממצולות ים - אלו שטובעין בים; כיון ששמעו ילדות כך, קפצו כולן ונפלו לתוך הים. נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו: מה הללו שדרכן לכך - כך, אנו שאין דרכנו לכך - על אחת כמה וכמה! אף הם קפצו לתוך הים. ועליהם הכתוב אומר: (תהלים מ"ד) כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה.

6) תלמוד בבלי מסכת חולין דף מז עמוד ב

רבי נתן אומר: פעם אחת הלכתי לכרכי הים, באתה אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון - ומת, שני - ומת, שלישי - הביאתו לפני. ראיתי שהיה אדום, אמרתי לה: בתי, המתיני לו עד שיבלע בו דמו. המתינה לו ומלה אותו - וחיה, והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי.

7) רש"י מסכת חולין דף מז עמוד ב

המתניני לו - דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים.

8) אמת ליעקב ויקרא פרשת אמור פרק כב (לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל

עיין ברמב"ם [פ"ה מהלכות יסודי התורה הל"א] שכתב וז"ל: כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה וכו', עכ"ל. במה שכתב "כל בית ישראל" וכו' כיון לרבות אפילו קטנים - כדכתיב [תהלים קט"ו פי"ב]: יברך את בית ישראל גו' הקטנים עם הגדולים וגו'. והטעם נראה לי, מדלא כתוב "תקדישו את שמי", דאז י"ל דלא דיבר הכתוב [אלא] עם המקדשים, אבל מכיון דכתיב ונקדשתי, שהקב"ה כביכול הוא הנפעל, א"כ גם ע"י הקטנים אפשר שיעשה הענין הזה. ואמרתי זכר לדבר הפסוק שהביא הרמב"ם בספר המצות שלו במצוה זו [מצוה ט'] שהביא קרא דישעיה [כ"ט פכ"ג]: כי בראותו ילדיו גו' יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב וגו', הרי שכתב ילדיו, ודו"ק. ונראה שעל זה סמכו אבותינו בימי הביניים שמסרו נפשם ונפשות בני ביתם על קידוש השם ובלבד שלא להמיר את

Placing Children with Non-Jews

הדת, דלכאורה בשלמא על נפשותם הרי נצטוו ליהרג ולא לעבור, אבל על הקטנים - שאינם מחוייבים במצוות - מי התיר להם. ולפ"ז נחא שפיר, דכיון דאילו היו הבנים ממירים את הדת היה יוצא מזה חילול השם איוס א"כ על מצוה זו נצטוו גם הקטנים, ודו"ק.

9) דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרשת נח פרק ט (ה)

ואך את דמכם וגו'... ומעשה ברב אחד ששחט הרבה תינוקות בשעת השמד כי היה ירא שיעבירום על דת והיה רב אחד עמו והיה כועס עליו ביותר וקראו רוצח והוא לא היה חושש. ואמר אותו רב אם כדברי יהרג אותו רב במיתה משונה וכן היה שתפסוהו עכו"ם והיו פושטין עורו ונותנין חול בין העור והבשר ואחר כך נתבטלה הגזירה ואם לא שחט אותן התינוקות היו ניצולין:

10) דרכי תשובה סימן קנו (כה)

חייב ליהרג ולא יעבור. נרשם בזכרוני שראיתי בתשו' א' מחכמי הספרדים ושכחתי שם הס' ושם מחברו שהאריך במה שעמד על המחקר לענין קטן אם חייב למסור נפשו בג' עבירות הללו ואם בא למלוך אם משיאין לו עצה שיהרג ואל יעבור או דלמא כיון דאינו חייב במצות אין אומרים לו שיהרג ולא יעבור והאריך בזה ובסוף דבריו סיים לדינא דגם בקטן שייך הדין שיהרג ואל יעבור ומשיאין לו עצה שיהרג ולא יעבור דאע"פ דליתא בעשה דקדה"ש אפ"ה הדין הוא שיהרג ולא יעבור ואותו המעשה שהביא הב"י בבדה"ב שרב א' חלק על זה החכם וקרא אותו רוצח אינו מפני שהרג את הקטנים רק משום שה' על ספק אבל בודאי שאמרו לקטנים או שיהרגו או שיעברו גם זה הרב מודה שבודאי יהרגו ולא יעברו ח"ו עיי"ש:

11) שו"ת ברכה יו"ד קנ"ז אות ח'

הורו המורים בעסק ביש באיש אשר בשם ישראל יכונה מכר ילדיו הקטנים לגוים והשר שאל מראשי העם לתת הילדים ופסקו שלא ימסרום אלא הגוים בעצמם ילכו ויחפשו אחריהם וסיים והדין דין אמת

12) ממעמקים / חלק ה' / סימן ט

שאלה: חדשים אחדים לפני שהגרמנים ימ"ש הוציאו לפועל את הרג הילדים היהודיים הידוע בשם "קינדער אקציאן" בגיטו קובנה ביום ג' וד' ניסן תש"ד, כבר נפוצה השמועה הלא טובה בגיטו על פעולת זוועה זו שהזדים הארורים עומדים להעביר, בפעולת רצח המוני זה נרצחו אז כאלף ומאתיים ילד.

ההורים האומללים חיפשו עצות ותחבולות איך להבריא את ילדיהם עולליהם מידי הרוצחים הטמאים כדי להצילם מטבח השמד הזה. אחת העצות היתה לקנות תעודות לידה מגויים שבהן היה כתוב שם נכרי, ולשים תעודה כזאת בתוך העטיפות של העוללים והיונקים שבהן עטפו את החבילות החיות הללו, שהיו נזרקות על יד בתי יתומים של גויים, ועל ידי בתי יראתם, כדי שהגויים יחשבו על סמך התעודות הללו שתינוק זה הוא תינוק של נכרים למען יאספו אותו אליהם ויגדלו כאחד האסופים. היו כאלה שמסרו את תינוקותיהם מדעת לכמרים למען יגדלו אותם באמונתם כדי להצילם, מתוך תקוה שאם ישארו בחיים הם יצליחו להוציא את ילדיהם מידי הנכרים. והיו כאלה שמסרו את ילדיהם למכיריהם הנכרים שיחביאום עד לאחרי המלחמה ואז יחזירו להוריהם היהודים אם יהיו בחיים.

ונשאלתי אם מותר לעשות כן מצד הדין מאחר שספק גדול הוא אם ההורים ישארו בחיים והתינוקות הללו יטמאו בין הגויים ולא ידעו את עמם ומולדתם...

חזינן מזה דאסור לגדולים למסור קטנים לעכו"ם, ומכאן דודאי אסור בנידון דידן למסור את הקטנים העוללים ויונקים לכמרים כדי להצילם מסכנת השמד והכליון הנשקף להם מידי הרוצחים הגרמנים ימ"ש, אף על פי שעל הקטנים מצד עצמם אין החיוב של מצות קידוש השם, מכל מקום אסור לגדולים למסור אותם לעכו"ם וכמו שהורו

המורים שהביא הברכי יוסף, וטעמא דמילתא איכא למימר שהוא כמו שכתבתי, מפני שגם קטנים הם בכלל החפצא של קידוש השם. . .

ובנוגע לאלה שמסרו את ילדיהם למכירה הנכרים שיחביאום עד לאחרי המלחמה ואז יחזירו להוריהם היהודים אם יהיו בחיים, אי איות עבדי, נראה דבנוגע לזה יש לדון אי ספק שמא התינוק יטמע בין העכו"ם דוחה את הודאי ספק נפשות.

והנה בכתובות (טו.) ובשבת (קכט.) מבואר דספק נפשות להקל עיי"ש, ובנידון דידן הרי אם לא ימסר התינוק לנכרים הללו הלא בודאי יהרג, ואם ימסר לנכרים אלו הלא התינוק ישאר בחיים, ומאוד יתכן שגם ההורים ישארו בחיים כי שומר ישראל יהיה בעזרם להגן בעדם ולהסר מעליהם אויב דבר וחרב ורעב ויגון, ולא עוד אפילו אם ההורים לא ישארו בחיים מאוד יתכן שהנכרים הללו יחזירו את התינוק המופקד בידם למוסדות יהודים אחרי המלחמה, ויש בזה הרבה צדדי ספק, אם כן בודאי יש לנו להקל בזה ולהתיר להורים הנתונים בצרה ובשביה למסור את תינוקותיהם לנכרים מתוך התקוה שאחרי המלחמה הם יחזירו לעמם ולמולדתם. . .

מכל מקום נראה, מכיון שאיכא סכנת נפש ודאית לתינוקות הללו באם לא ימסרו לבית נכרים אלו המבטיחים להורים שיחזירו להם את תינוקותיהם אחרי המלחמה, אמרינן בזה אין ספק מוציא מידי ודאי, דהרי סכנת הנפש היא ודאית ואילו שהנכרים הללו המקבלים את התינוקות של היהודים ירעו להם וישחיתום הוא רק חשש וספק, לכן אמרינן לענין זה אין ספק מוציא מידי ודאי, ומותר למסור להם התינוקות.

ולא עוד, אפילו אם נניח שהורי התינוקות תדבקם הרעה וימותו בימי הרעה והיגון, מכל מקום הלא כלל גדול הוא בדינו שאין לך ישראל שאין לו גואלים, ומאוד יתכן שאחד מבני משפחתם יבוא אחרי המלחמה לדרוש ולבקש את התינוקות מבתי הנכרים הללו, ואפילו אם לא ישאר בחיים שום אחד ממשפחת התינוקות הלא כל ישראל הם קרוביהם וגואליהם, כפי שראינו אחרי המלחמה שהרבה אנשים משארית הפליטה שנשארו בחיים, עסקו בהצלת ילדים כאלו. וגם אני בעצמי טפילתי בזה ונדדתי ממקום למקום ולא חשכתי עמל ויגיעה כדי להציל תינוקות כאלו מבתי הנכרים, והצלחתי אחרי תלאות רבות להציל כמה וכמה תינוקות וילדים משבי הנכרים. לכן נראה מכל זאת, שמותר למסור את התינוקות לבית נכרים כדי להצילם, וה' הטוב יראה בעני עמו וישלח לנו את משיח צדקנו בב"א.

13) ספר יובל (קירשבלום) / עמוד נד, נו {השוואה בהלכה} מאת הרב יהודה גרשוני

אחרי שהגיע הצורך הטמא למדינות פולין, ליטא ורוסיה, והיתה סכנה לילדי ישראל, מסרו ההורים, ברצונם להציל ילדיהם, למכרים נכרים, שיחזיקום עד אחרי המלחמה. לאחר המלחמה, אם ישארו ההורים בחיים, יקבלו בחזרה את הילדים, ואם לא ישארו בחיים, ישארו אצל הגוים ויתחנכו באמונתם. עצם הדבר היה בסכנת שמד, כי הילדים בהיותם זמן רב אצל משפחות נכרים, למדו את דתם והתחנכו על אמונתם, ואח"כ היה קשה להוציאם. והיו הורים שהמציאו תעודות-לידה מגוים עבור ילדיהם, ומסרו את ילדיהם לבית יתומים של עכו"ם. היו גם מקרים שההורים נתנו ילדיהם לכומרים, וכתבו בכתב ידם שהילדים ישתמדו. כל הדברים האלה יש לברר מנקודת הלכה, כי ידוע שהרבה ילדים נאבדו מקהל ישראל והגוים לא רצו בשום אופן להחזיר את הילדים. . .

בכל זאת, לענינו מפורש בדבריו שהילדים הקטנים פטורים מכל, וכנראה שאין חיוב עליהם לקדש השם, וזה לא כמו שקבענו באופן ברור שיש על קטנים מצות קידוש השם ונכללים בזה. המובן הוא שאין עלינו חיוב לעשות בידים לחבול בעצמנו או בתינוקות, אבל למסור אותם בידים לגויים שיש חשש שישתמדו ויעבירו על דת, וזהו ספק השקול, בודאי מוטל עלינו איסור לא למסור לשמד את ילדינו, ואפילו שזה ספק, שאם אנחנו לא נמסור אותם בודאי יהרגו. הרי הש"ך בריש סי' קנ"ז פסק בשם תרומת הדשן דלענין קידוש השם שהתורה לא הקפידה על איבוד נפשות מישראל, לא ילפינן משאר ספיקות, שספק נפשות להקל.

ועיין ב"אור גדול", קונטרס קידוש השם, שהביא בשם בעל "חזון נחום", דגם בקידוש השם בספק אזלינן לקולא, משום ספק נפשות להקל, ודוחה דבריו מהש"ך ו"תרומת הדשן" כמו שכתבתי.